

Házás Nikolettá

„Játék”

Csoszó Gabriella
fotókiállítása

Pécsi Kisgaléria

2000. március 8–április 8.

A klasszikus értelemben vett fotográfia kétségkívül egyik legizgalmasabb aspektusa az arc, a test, a létező megörökítése, megmutatása. Erről vall Barthes pseudo-fenomenológiai kísérlete, aki a műfaj sajátosságait boncolgatva a fotográfia „noémáját” végül az „itt-volt-lét” evidenciájában jelöli meg. Jóllehet Barthes 1980-ban megjelent könyve óta, az ún. „új képmédiák” korában a képiség, s vele együtt a dokumentációs jelleggel rendelkező fénykép fogalma is teljességgel átalakult, mégsem szédült bele végképp a fényképek mindegyike a valóság kötelekeitől szálanként eloldozott „cyber-space”-be.

Csoszó Gabriella felvételei elsősorban a fotográfiának ahhoz a mágikus-poétikus, s mára már szinte klasszicizálónak mondható hagyományához kötődnek, melynek lényege az arc, a test, a létező esztétizáló, érzéki megjelenítése (számítógépes manipuláció és egyéb retusálási bravúrok nélkül). Mindemellett a felvételek számot adnak a fotográfia aktuális kérdésfeltevéseiről is, amit főképp a kiállítást egészítő formáló konceptuális szerkesztésmód, a tér és a képek közötti finom dialogikus viszony, a reklámok uralta világban megváltozott arányokra való odafigyelés, a hordozófelülettel folytatott játék, valamint a technikai kísérletezés igazolnak. No és persze a manapság oly divatosá vált *önarckép*-hagyomány fotográfiai felélesztése.

Csoszó GabriellaKiállítás enteriőr, Pécsi Kisgaléria,
2000

A kiállítás címe: *Játék*. A játék, mely maga is egy rendkívül szerteágazó fogalom, ezúttal konkrét jelentést kap. Itt egy kirakós játék – puzzle –, melyben minden meghívott részt vehet. A mágneses csikkal ellátott meghívók ugyanis egy plakátnagyságúra kinagyított, szétvágott színes önarckép darabjai, amit a beavatott látogatók rakhatnak össze. Ha a kép összeáll vagy legalább részben összeáll (mondjuk úgy, hogy a fejen van legalább két szem), beindulhat egy másik játék is: *a tekintetek játéka*. A szembenéző arc ugyanis további képekkel is szembe néz. Először szemezni kezd az áttetsző plexiüvegre nyomtatott félig hátraforduló, saját felsőtest és arc (még mindig színes) képeivel, majd – minthogy a felvételek a terem minden pontjából a nézőre tekintenek – magukkal a nézőkkel is szembenéz. Végül pedig a mindinkább balra, azaz a másik terem felé forduló felsőtest egy útvonal követésére szólítja fel a látó-látott dialógusba bevont látogatót.

Az útvonal egy boltíven keresztül vezet a másik terem felé. A boltív alatt lévő, vízen keresztül újrafényképezett, torzított önarcképek Munch *Sikolyára* emlékeztetnek.

A szomszédos teremben három, technikailag teljesen különböző, rejtőzködő tekintetű képpel találjuk szembe magunkat: ezúttal ugyanis sehol egy képből jövő tekintet. Most rajtunk, a nézőkön van a sor. S lám. A három kép közül az egyikben a plexiüveges nyomat tűnik fel – háttal. A másikon egy plakátnagyságú fej képe, szintén hátulról. S végül, a terem mélyén, egy ici-pici, a szerző korábbi munkáira leginkább hasonlító felvételen egy ülő fekete-fehér félakt takarja el a szemét. Ez az a pont, ahol várhatóan megakad a tekintetek játéka.

A fotográfia történetében a saját arc és test fényképezése különösen az utóbbi évtizedekben vált gyakori jelenséggé. A műfaj egyik legkiválóbb képviselője Cindy Sherman, aki a hetvenes-nyolcvanas években készült felvételein önmagát *mint* valaki, illetve mint valami *mást* örökíti meg, a szituációs játékok által tematizálja a képiség és a szubjektum összefonódásának manapság egyik legizgalmasabbnak tűnő aspektusát: a képen megjelenő alany paradox önazonosság-formáló szerepét. Sherman felvételei az „ez az én képem” típusú kijelentést önironikus kijelentéssé formálják. Az *én* nála mindig valaki más, aki saját képlékeny identitásáról (pontosabban az identitás képlékenységéről) vizuálisan számot adva teszi önmagát a felvételek kérdéses alanyává.

Csoszó Gabriella önmagáról készített felvételein sokkal inkább valamifajta „állandóság” jelenik meg. A csupán mozdulatokban ismétlődő képeken az arc s a hozzátartozó test változásának önreflexióját nála a hordozófelülettel és a beállítással való kísérletezés, valamint a tekintetek útvonala helyettesíti. Az idő és a változás dimenzióinak negligálása azt a benyomást kelti, mintha Csoszó Gabriella felvételei az „itt-volt-lét”-ből ki akarnák vonni a „volt” dimenzióját, hogy a kép, akár egy mindig azonos dátummal ellátott napló, az idő keresztmetszetét, vagyis az „itt-van”-t próbálná ismétlődően, az egzisztenciális afirmáció igyekezetével rögzíteni.

Csoszó Gabriella kiállítása – még ha azok közvetlenül nem is köthetők a látottakhoz – a következő asszociációs köröket, gondolatokat indították el bennem.

Vajon mi történik akkor, amikor egy fényképész saját magáról készíti felvételeket? Milyennek látja és látatja magát? Mennyiben ad számot saját változó „körvonalairól”, s mennyiben teszi kézzjegyét a saját arcára, a saját testére? Nárcizmus? A mások tekintetének kitett auto-erotizmus? Mint minden egyszavas, kijelentő jellegű leírás, ez utóbbiak is csak a gondolkodás útjainak szabnának határt. De továbbmenve: vajon az önarcképeket készítő fotográfusok átéli-e néha a Barthes által oly képletesen ecsetelt szorongást, ami a saját arc, a saját test fényképen való megjelenésekor tölti el a – saját képére figyelő – embert? Lehetséges volna, hogy itt teljességgel eltűnik a hatalmi viszony, amely (teljes bizalom hiányában) a fotós és tárgy között van? Hisz a fotográfia, bár kevésbé nyilvánvalóan, mint az anyag megformálására épülő műfajok, interpretatív műfaj. A keretezés, a beállítás, a háttér, a fény, a pillanat, a szín kiválasztása a (jó) fényképész tárgyára irányuló tekintetét mind-mind belekódolják a képbe. Vajon milyennek lát a kamera végén lévő szem? S vajon esztétizáló képet készít rólam vagy sem? Vajon rajta leszek-e a képen úgy, ahogy magamat látom vagy látni szeretném? Vagy inkább úgy, ahogy ő akar láttatni engem? Egyáltalán, van-e ilyen „fenomenológiai lényegem”, s ha van ilyen melyik az? – kérdezi szüntelenül Barthes. Hisz egyfelől nyilvánvalóan felismerhető, hogy a képen az „én” van, de vajon melyik „én”? Vajon az arc, mint mozgó kontúrral bíró, térben és időben változó észlelési/tapasztalati „tárgy” megragadható-e körvonalaiiban? S ha igen, vajon melyik arc, melyik test ragadható meg? Tegyük fel, hogy többes számban, s narratív rendbe illesztve megragadható. De ha így van, vajon Csoszó Gabriella *melyik* arca, melyik teste jelenik meg az önmagukat műalkotásokként megjelenítő, azonosságkereső felvételeken? Vagy a képen lévő arc már nem is *valaki arca*?

A másik gondolat, ami eszembe jutott, a fotográfus mint szerző és a nézők mint befogadók viszonyát érinti. Csoszó Gabriella ötletes játéka elsősorban személyes, s mint ilyen „intim” közeget megmozgató játék (a kép darabjait csak meghívottak birtokolják, ők a játék egészének résztvevői). A nézők és az arckép között létesített taktilis viszony azonban nyomban megszűnik, ha a játékba be nem vont nézők lépnek a kiállítás terébe. Vajon a be nem avatott szemlélő számára, aki adott esetben betéved a Galériába, mit jelent ez a játék?

Vajon mire gondolhat ez az fiktív idegen, akinek tegyük fel van némi tájékozottsága a huszadik századi művészet dolgaiban, tudja, hogy a képeket *ma már nem úgy* illik nézni, ahogy azelőtt, hogy konceptuális tartalmakat kell a képekben keresnie és találnia, és/vagy érzékiséget. Esetleg egyszerűen csak tapasztalatból tudja, hogy a fotográfiához a „reklám” és az „óriásplakátok korában” egészen másfajta – mondjuk így – politikai konnotációk tapadnak, melyek teljességgel átformálják a fotográfia képi arányait. A Női (sőt Férfi) testek és arcok hiperbolikus nagyításban óriásokként magasodnak a nagyvárosi egyszerű halandó járókelő felé, s hirdetik a test, a fiatalság, a szépség kultuszát. Persze egyáltalán nem biztos, hogy az idegen ismeri a nagyvárosi képözönt. Vagy talán észre sem veszi a reklám hatalmi diskurzusát. Esetleg már meg is szokta, s örömet leli egy jó plakátban, teljességgel elvonatkoztatva a kép átpolitizáltságától...

S végül, az előbbi gondolatokat egymásra vonatkoztatva: az alany és a kép reflexív/ön-reflexív divatja (ami nemcsak Csoszó Gabriella képeit jellemzi) valamint a személyes közönség megteremtésének játékos igénye mögül, mintha nem is annyira játékosan (ám nagyon is emberi módon) „nézne ki” a szerzői tekintet a látszólag önmagában tükröződő önarcképből, mint amennyire játékosan próbálja a képekre és a képek között irányítani a kívülről érkező tekinteteket.

Csoszó Gabriella

Kiállításrészlet, Pécsi Kisgaléria, 2000

